

LUKIOUUDISTUS PÄHKINÄNKUORESSA

Lukion opetussuunnitelmaudistus (LOPS 2019) liittyy laajempaan lukiokoulutuksen uudistamiseen. Sen tavoitteena on ollut kehittää tulevaisuuden lukiokoulutusta yhteiskunnallisesti merkittäväksi ja opiskelijoiden kannalta mielekkääksi, laaja-alaista ja erityistä osaamista kartuttavaksi koulutusmuodoksi, joka on yhdenvertaisesti saavutettavissa eri puolilla Suomea. Keskeisinä kehittämisen kohteina on ollut muun muassa opintojen rakenteiden joustavoittaminen, erityisopetus ja muu oppimisen tuki sekä lukiokoulutuksen ja jatko-opintojen nivelvaihe. Tavoitteena on ollut sujuvoittaa opintoja sekä siirtymistä jatko-opintoihin ja työelämään, jolloin ohjauksen merkitys lukio-opinnoissa korostuu. Lukiokoulutuksessa on haluttu lisätä kansainvälisyyttä ja yhteistyötä korkeakoulujen, työelämän sekä muiden lukioiden ja koulutuksen järjestäjien kanssa. Lukiouudistuksen yhteydessä uudistettiin sekä lukiolaki (714/2018) että laki ylioppilastutkinnosta (502/2019) sekä niiden perusteella annetut valtioneuvoston asetukset.

Välitodistus – LOPS 2019-uudistuksen eteneminen ensimmäisen kahden lukuvuoden aikana

Johdanto

Lukuvuoden 2021–2022 alussa lukioissa otettiin käyttöön uudet nuorten ja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelmat (OPH, 2019a; OPH, 2019b). Lukioiden paikallisten opetussuunnitelmien valmistelu ja käyttöönotto ajoittui tilanteeseen, jossa samaan aikaan tehtiin uudistuksia muun muassa ylioppilastutkintoon ja korkeakouluvalintoihin sekä valmisteltiin oppivelvollisuuden laajentamista. Kansallinen opetussuunnitelmaudistus oli laaja ja mittava prosessi, jonka paikalliseen valmisteluun vaikuttivat sekä kireä aikataulu että koronapandemian aiheuttamat muutokset arjessa.

Karvin raportissa *Lukiokoulutusta uudistetaan – uudistuvatko lukiot?* (Saarinen ym. 2023) tarkastellaan lukion opetussuunnitelmien valmistelua ja toimeenpanoa. Tässä julkaisussa tarkastellaan uudistusprosessin etenemistä lukioissa kahden ensimmäisen lukuvuoden aikana. Julkaisut ovat osa Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen laajaa lukiouudistuksen arviointia (LUKA), joka toteutetaan vuosina 2022–2024. Arvioinnissa tarkastellaan lukiouudistuksen tavoitteiden toteutumista ja erityisesti siihen liittyvän lukion opetussuunnitelmien perusteiden käyttöönottoa.

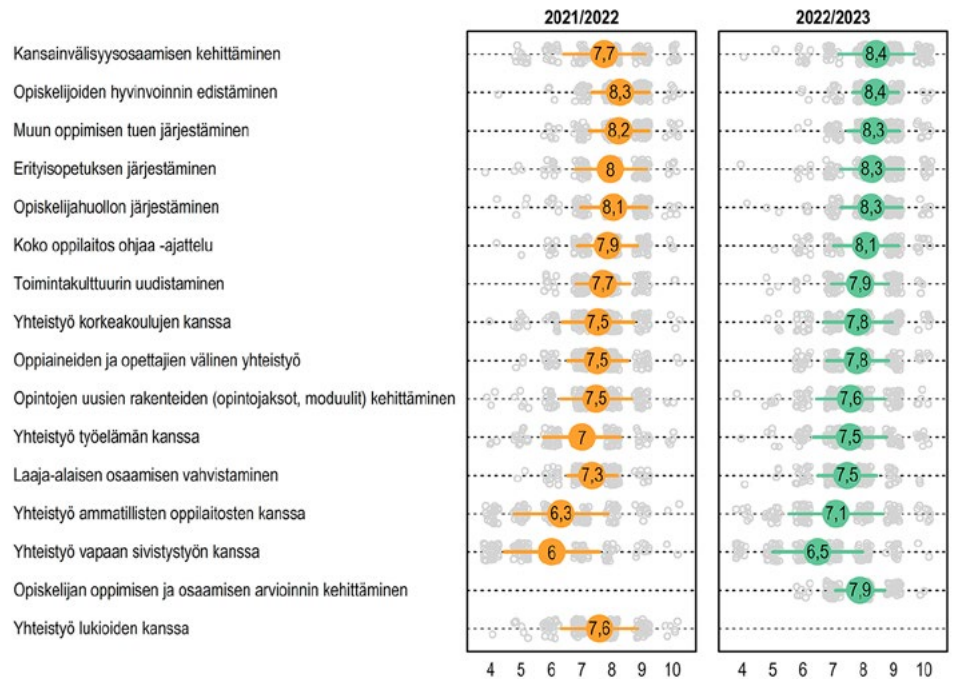
LOPS-uudistus etenee hyvin, mutta eritahtisesti

Lukiouudistuksen arvioinnissa seurataan uudistuksen toteutumisen vaiheita vuosina 2022–2024. Lukuvuosien päättövaiheessa lukioita¹ on pyydetty arvioimaan asteikolla 4–10, minkä arvosanan he antavat uudistuksen keskeisten asioiden toteuttamiselle.

Kuviossa 1 esitellään lukioiden itselleen antamiin kouluarvosanoihin perustuvat ”välitodistukset” LOPS-uudistuksen kahdelta ensimmäiseltä lukuvuodelta. Lukuvuoden 2021–2022 välitodistus on vasemmalla ja lukuvuoden 2022–2023 välitodistus oikealla. Kuviossa esitetään arvosanojen keskiarvot ja niiden jakaantuminen osa-alueittain. Yksittäisten lukioiden antamat arvosanat on merkitty harmailla ympyröillä.

Lukioiden sijoittuminen arvosana-asteikolla osoittaa, miten eri vaiheissa lukiot arvioivat olevansa uudistusten eri osa-alueiden toteuttamisessa kahden ensimmäisen lukuvuoden päätteeksi.

¹ Kevään 2022 kyselyyn vastattiin lähtökohtaisesti ryhmissä, jotka koostuivat rehtoreista, apulais- ja vararehtoreista, opettajista, opinto-ohjaajista ja muusta henkilöstöstä. Keväällä 2023 samoihin lukioihin lähetettiin lyhyt seurantakysely, johon vastasivat rehtorit.

KUVIO 1. Lukioiden arvioita lukiouudistuksen eri osa-alueiden toteutumisesta kouluarvosanoin 4–10 ensimmäisen ja toisen lukuvuoden päättövaiheessa (n(2022) = 141; n(2023) = 153)

Ensimmäisenä lukuvuonna kuviossa esitettyjen lukiouudistuksen osa-alueiden kokonaiskeskiarvo on 7,5, mikä voidaan nähdä eräänlaisena arvosanana uudistuksen toteutumisesta. Eri osa-alueiden arvosanojen keskiarvot (oranssit pallot) jakaantuivat välille 6,0–8,3. Ruotsinkielisissä lukioissa keskiarvot ovat olleet hieman heikompia kuin suomenkielisissä.

Toisen lukuvuoden päätteeksi kokonaiskeskiarvo on hieman korkeampi 7,8, mikä on lähellä hyvää tasoa eli arvosanaa kahdeksan. Osa-alueittaiset keskiarvot vaihtelevat välillä 6,5–8,4 (vihreät pallot). Kuvioista 2 nähdään, että vuonna 2023 lukioiden itsearvioiden keskiarvot olivat kaikilla osa-alueilla korkeammat kuin vuonna 2022, mikä sekä viittaa uudistuksen asteittaiseen etenemiseen. Monilla osa-alueilla erot kuitenkin olivat varsin pieniä (0,1–0,3 arvosanaa).

AINEISTOKUVAUS

Arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa keväällä 2022 toteutettiin kysely lukioille, jotka valittiin ositetulla systemaattisella satunnaisotannalla. Otokseen valikoituneet 186 lukiota edustivat kattavasti kaikkia Suomen lukioita maantieteellisen sijainnin ja opiskelijamäärän puolesta. Otos sisältää sekä suomen- että ruotsinkielisiä lukioita. Kysely lähetettiin rehtoreille, jotka vastasivat kyselyyn yhdessä oppilaitoksensa henkilökunnan kanssa. Vastaajaryhmät koostuivat rehtoreista, apulais- ja vararehtoreista, opettajista, opinto-ohjaajista ja muusta henkilöstöstä. (Saarinen ym. 2023.) Keväällä 2023 samoihin lukioihin lähetettiin lyhyt seuranta-kysely, johon rehtoreita pyydettiin vastaamaan itse.

Otoslukioista kevään 2022 kyselyyn vastasi 142 (76 %) lukiota ja kevään 2023 rehtori-kyselyyn 152 (82 %) lukiota. Molempiin kyselyihin vastasi kaikkiaan 113 (61 %) lukiota.

Kansainvälisyysosaamisen kehittäminen	7,7	8,4
Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen	8,3	8,4
Muun oppimisen tuen järjestäminen	8,2	8,3
Erityisopetuksen järjestäminen	8	8,3
Opiskelijahuollon järjestäminen	8,1	8,3
Koko oppilaitos ohjaa -ajattelu	7,9	8,1
Toimintakulttuurin uudistaminen	7,7	7,9
Yhteistyö korkeakoulujen kanssa	7,5	7,8
Oppiaineiden ja opettajien välinen yhteistyö	7,5	7,8
Opintojen uusien rakenteiden (opintojaksot, moduulit) kehittäminen	7,5	7,6
Yhteistyö työelämän kanssa	7	7,6
Laaja-alaisen osaamisen vahvistaminen	7,3	7,5
Yhteistyö ammatillisten oppilaitosten kanssa	6,3	7,1
Yhteistyö vapaan sivistystyön kanssa	6	6,5
Opiskelijan oppimisen ja osaamisen arvioinnin kehittäminen		7,9
Yhteistyö lukioiden kanssa		7,6

KUVIO 2. Lukiouudistuksen tavoitteiden osa-alueiden keskimääräinen saavuttaminen ensimmäisen ja toisen lukuvuoden päätteeksi (lukiot 2022, n = 142, rehtorit 2023, n = 153)

Ensimmäisen lukuvuoden tulokset viittaavat siihen, että etenkin kyselyssä kartoitettujen yhteistyömuotojen toteuttamiseen liittyi aluksi haasteita. Vuoden 2022 keväällä lukiot arvioivat onnistuneensa heikoiten yhteistyössä vapaan sivistystyön (6,0) ja ammatillisten oppilaitosten kanssa (6,3). Nämä yhteistyötahot oli huomioitu heikoiten myös paikallisten opetussuunnitelmien valmisteluvaiheessa (Saarinen ym. 2023, 56–57). Myös yhteistyö työelämän kanssa (7,0) sai lukioilta heikkoja arvosanoja muihin osa-alueisiin verrattuna.

Lukioiden itsearviointien perusteella edellä osa-alueet kuitenkin näyttävät kehittyneen enemmän kuin monet muut uudistuksen osa-alueet. Keväällä 2023 yhteistyö ammatillisten oppilaitosten kanssa sai rehtoreilta keskiarvon 7,1 (parannusta 0,8 arvosanaa), yhteistyö työelämän kanssa keskiarvon 7,6 (parannusta 0,6 arvosanaa) ja yhteistyö vapaan sivistystyön kanssa keskiarvon 6,5 (parannusta 0,5 arvosanaa). Ehkä yhteistyötä ammatillisten oppilaitosten ja vapaan sivistystyön kanssa ei koettu kriittiseksi etenkin uudistuksen alkuvaiheessa. Voi myös olla, että koronapandemian jälkimainingit vaikeuttivat yhteistyön järjestämistä vielä keväällä 2022, vaikka pandemia rajoituksineen toisaalta laajensi etäyhteistyön mahdollisuuksia.

Kehityksestä huolimatta yhteistyö ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön kanssa saa rehtoreilta verraten heikot arvosanat suhteessa muihin uudistuksen osa-alueisiin. Tämä viittaa siihen, etteivät niihin liittyvät uudistuksen tavoitteet ole vielä toteutuneet toivotulla tavalla. On myös huomattava, että lukioiden vastauksissa oli suurta vaihtelua. Paikalliset olosuhteet ja mahdollisuudet vaikuttavat yhteistyökuvioiden toteuttamiseen.

Esimerkiksi suurissa lukioissa koronapandemia vaikeutti LOPS-uudistusten toteuttamista enemmän kuin pienissä lukioissa, mikä saattaa ainakin osaksi selittyä sillä, että kaupungeissa etäopetusta toteutettiin suhteellisen paljon ja pitkään. (Saarinen ym. 2023.)

Yhteistyö korkeakoulujen kanssa arvioitiin hieman muuta yhteistyötä korkeammalle tasolle (keskiarvo 7,5) jo keväällä 2022. Korkeakoulu-yhteistyössä myös nähdään vähemmän kehitystä kuin muilla yhteistyön osa-alueilla, ja muutos kevääseen 2023 oli vain 0,3 arvosanaa (kevään 2023 keskiarvo 7,8).

Toisen lukuvuoden päättyessä tuloksissa korostuu erityisesti kansainvälisyysosaamisen toteuttamisen muutos: Vuonna 2022 keskiarvo oli 7,7 ja vuoden 2023 keväällä 8,4 (muutos 0,7 arvosanaa). Myönteisen kehityksen taustalla lienee osaltaan koronapandemian jälkeinen rajoitusten poistuminen, mikä on mahdollistanut esimerkiksi kansainvälisten opiskelijavierailujen toteuttamisen muutaman vuoden tauon jälkeen. Lukioiden välillä on kuitenkin suuria eroja myös kansainvälisyysosaamisessa. Osalla lukioista on jo ennestään pitkät perinteet ja valmiit kansainväliset verkostot, kun taas osa lukioista vasta aloittelee kansainvälisyytensä vahvistamista.

Jo ensimmäisen lukuvuoden päätteeksi lukiot arvioivat onnistuneensa opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämässä (8,3) ja muun tuen järjestämisessä (8,2) varsin hyvin. Myös opiskelijahuollon (8,1) ja erityisopetuksen (8,0) järjestämisessä lukiot arvioivat onnistuneensa hyvin. Nämä asiat ovat lukiouudistuksen keskeisiä teemoja; lukiolaki velvoittaa erityisopetuksen järjestämiseen lukioissa ja lukiolaisten hyvinvointi on ylipäätään ollut vahvasti esillä yhteiskunnallisesti. Huomattakoon kuitenkin, että näillä osa-alueilla lukioiden itsearviot muuttuivat verraten vähän vuodesta 2022 vuoteen 2023 (muutosta 0,1–0,3 arvosanaa).

Eri selvityksissä on todettu, että opiskelijoiden hyvinvoinnissa on haasteita (ks. esim. Lukiolaisbarometri 2022; Kouluterveyskysely 2023). Tämän arvioinnin perusteella opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseen on panostettu suhteellisen paljon, mutta se ei vielä kerro, onko toimenpiteillä ollut vaikutusta opiskelijoiden hyvinvointiin. Erityisopetuksen toteuttamisessa suuret lukiot arvioivat onnistuneensa paremmin kuin pienet lukiot (Saarinen ym. 2023). Arviointihankkeen kuulemistilaisuuksissa kävi myös ilmi, että erityisopetusta on järjestetty hankerahoilla tai nk. ”koronarahoilla”, mikä ei pidemmän päälle ole kestävä ratkaisu.

Yleisesti ottaen voidaan todeta, että toisena lukuvuonna on jo voitu hyödyntää LOPSin toteuttamisen ensimmäisen lukuvuoden kokemuksia, joiden perusteella on tehty tarvittavia muutoksia tai jatkettu hyväksi havaittujen toimintatapojen kehittämistä. Näyttää myös siltä, että ajan kuluessa on tartuttu osa-alueisiin, jotka uudistuksen aiemmassa vaiheessa jäivät vähemmälle huomiolle. Sekä ensimmäisen että toisen lukuvuoden välitodistuksissa korostuvat suurin piirtein samat vahvat ja heikot osa-alueet.

Rehtoreiden näkemyksiä uudistuksen toteutumisesta

Lukioiden rehtoreilta pyydettiin avokysymyksessä kertomaan opetussuunnitelman toteutumiseen liittyviä onnistumisia ja haasteita lukuvuodelta 2022–2023. Avovastauksista (n = 137) havaitaan lukioiden todellisuuksien moninaisuus sekä uudistuksen toteuttamisen erilaisia onnistumisia ja haasteita.

Ajatus opetussuunnitelmien uudistamisen prosessimaisuudesta toistuu rehtoreiden vastauksissa. Uudistamisprosessi voi olla pieni ”tipuaskelin” etenemistä, kuten eräs rehtori ilmaisi asian. Toisena lukuvuonna opetussuunnitelman toteuttaminen on edis-

tynyt, vaikka lukioilla on siinä yhä edelleen työsarkaa. Siirtymäajan vuoksi, lukiokoulutusta toteutetaan kokonaan uuden opetussuunnitelman mukaan vasta uudistuksen kolmantena lukuvuonna 2023–2024.

Toinen vuosi sujuu jo huomattavasti paremmin ja nyt voidaan jo tehdä korjaavia muutoksia ensimmäisen ja toisen lukivuoden opintojaksotarjontaan. Erityisopetus ja tuen muodot alkavat asettua uomiinsa. Aineenopettajien ja ryhmänohjaajien sitoutuminen ohjauksen ja tuen muotoihin paranee kaiken aikaa. (Lukion rehtori 62)

Tänä lukuvuonna on vielä eletty vanhan ja uuden LOPSin rinnakkaiseloa. LOPSin toteuttaminen selkiytyy vähitellen, kun kaikki ikäluokat opiskelevat LOPSin mukaisesti. (Lukion rehtori 30)

Toteuttaminen on sujunut hyvin. Otimme vielä tammikuussa -23 yhdeksi kehittämis-kohteeksi sujuvamman opintojaksoarkkitehtuurin 1, 2 ja 3 opintopisteen mukaisten opintojen yhdistämisessä. (Lukion rehtori 108)

De nya studieavsritten verkar fungera, nu har vi kört igenom två år och har det tredje på kommande. (Gymnasiektör 92)

Rehtorit pohtivat vastauksissaan uusien käsitteiden omaksumisen hitautta. Edellisen opetussuunnitelman käsitteet elävät yhä lukioiden arjen keskusteluissa ja paikoitellen uudet ja vanhat käsitteet sekoittuvat toisiinsa. Toki on muistettava, että edellinen LOPS oli vielä käytössä uuden LOPS:n rinnalla lukuvuonna 2022–2023. Uusien käsitteiden (esim. opintojaksot ja moduulit) pohtimiseen ja niiden avaamiseen tarvitaan aikaa ja yhteistä keskustelua.

Uudet termit eivät ole juurtuneet lukio-sanastoon. Edelleen puhutaan kursseista. Myös eripituiset opintojaksot vaikeuttavat opintojen/opintotarjonnan suunnittelua. Tasa-pituisilla opintojaksoilla on huomattavan paljon helpompi järjestää opetusta. Tähän tarvittaisiin muutos. Ymmärrän uudistuksen, mutta käytännössä hankaloittaa suunnittelua ja sitoo (ja kaventaa) opiskelijoiden valintojen tekemistä. (Lukion rehtori 122)

Haasteina on edelleen termistö - on niin paljon helpompaa puhua kursseista kuin opintojaksoista! Myös erikokoiset kokonaisuudet hämmentävät vielä arkea niin opettajien kuin opiskelijoiden keskuudessa. Yo-tutkinnon uudistukset tähän vielä lisänä on tuonut melkoisen myllerryksen lukiokentälle, joten tilanteen rauhoittaminen olisi erittäin toivottavaa. (Lukion rehtori 115)

Rakenteelliset muutokset aiheuttavat lukioissa päänvaivaa myös toisen lukuvuoden jälkeen. Erilaajuisten moduulien koetaan vaikeuttavan jaksomuotoista opiskelua ja hankaloittavan työjärjestysten tekemistä. Kyse on ainakin osittain opiskelijahallintajärjestelmistä, jotka eivät taivu eripituisien opintojaksojen toteuttamiseen.

Laajojen 4 opintopisteen opintojaksojen käytännön toteutusta yhä harjoitellaan. Pitkän matematiikan 3 opintopisteen opintojaksot menevät jaksorajojen yli, myös niiden toteutus vaatii tarkkuutta. Haasteista huolimatta uusi LOPS on saatu käyttöön ja mennään eteenpäin. (Rehtori 30)

Mielestäni LOPSin uudistus oli erittäin epäonnistunut. Turhaa, ylimääräistä työtä ja sekaannusta aiheuttavat eripituiset opintojaksot, moduulit ym. Aivan turha uudistus siltä osin. Lukiolain muutos ja erityisopetuksen tulo lukioon oli hyvä uudistus. (Lukion rehtori 1)

Uuden lopsin toteuttamisessa on omat haasteensa. Moduuliajattelu on vierasta niin opettajille ja opiskelijoille. 3 opintopisteen opinnot koetaan hankaliksi ja kuormittaviksi pitkässä matematiikassa. Myös eripituiset moduulit aiheuttavat työjärjestyksellisiä haasteita ja ratkaisut eivät aina puolla maksimaalista oppimista. (Lukion rehtori 3)

Kahden opintopisteen laajuudesta poikkeavien opintokokonaisuuksien järjestäminen on viisijaksoisuudessa haastavaa. Jaksojärjestelmän muuttaminen puolestaan on vaikeaa päivän kuljetusaikataulujen vuoksi. (Lukion rehtori 11)

Oppiaineiden integraatio on koettu haastavaksi, mutta osassa lukioita siinä on koettu onnistumisia. Lukioissa on lähdetty liikkeelle pienin askelin ja tavoitteeksi on voitu asettaa, että jokaisella opettajalla on jotain yhdessä tekemistä tai yhteistyötä lukuvuoden aikana. Osa rehtoreista kuvailee onnistumisia eripituisen ja eri oppiaineista koostuvien laajojen opintojaksojen toteuttamisessa.

Onnistumisista voi sanoa heti oppiainerajat ylittävät kokonaisuudet, esim. ENA/MAB/MAA/YH -moduli. Sekä opettajat että opiskelijat olivat tyytyväisiä kokonaisuuteen ja kokivat työskentelyn mielekkääksi. Asia oli uusi ja vaati paljon suunnittelua ja valmistelua, mutta kun se on kerran vedetty, on seuraava kerta helpompi vetää. Toiveena on saada lisää samantyyllisiä opintokokonaisuuksia. Etenemme kuitenkin pienin askelin, ettei perustyö kärsi. (Lukion rehtori 115)

Utmaningar att hitta ämnesövergripande studieavsnitt. Vi går framåt med små steg och jobbar med att lärarna ska ha något gemensamt med minst en annan lärare under läsåret. Också de mångsidiga kompetenserna kräver ytterligare tid att implementera. (Gymnasie rektor 73)

Lukiossa on kokeiltu tänä lukuvuonna ensimmäisen kerran yhteisopettajuutta eri oppiaineiden opintojaksoilla. Kokeilu jatkuu myös ensi lukuvuonna. (Lukion rehtori 61)

Kaikki lukion opettajat opettavat myös perusasteella, joten ajan ja resurssin puute LOPS työhön ei ole siitä syystä riittävää ja se on hitaampaa muihin verrattuna. (Lukion rehtori 58)

Meillä on isoja yhteisiä opintojaksokokonaisuuksia (enimmillään 11 op), joissa opettajat tekevät luontevaa yhteistyötä. Valmistelulle ja yhteissuunnittelulle on tärkeä varata riittävästi aikaa. (Lukion rehtori 6)

Framgångar, stora satsningar på stöd och handledning. Hos oss får studerande stöd och vi ordnar både verkstäder varje vecka och stödtimmar. Resurser finns. – Framgång med ämnesöverskridande studiehelhet (FINA; FINB, FIM; BI, KE). [---] (Gymnasie rektor 7)

Haasteista huolimatta monet rehtorit kuvaavat vastauksissaan lukioidensa kehittämismyönteistä ilmapiiriä ja erityisesti opetushenkilöstön sitoutumisen tärkeyttä uuden opetussuunnitelman toteuttamisessa (ks. myös Venäläinen ym. 2020). Kehittämismyönteisen ja yhteisöllisen toimintakulttuurin sekä pedagogisen johtamisen merkitys korostuu lukiouudistuksen tavoitteiden toteuttamisessa. Saarisen ym. (2023, 151) mukaan lukion koko henkilöstön välistä kiinnostusta ja konkreettista yhteistyötä opetuksen kehittämiseen tulee vaalia ja vahvistaa. Positiivista vastaajien mukaan on aineenopettajien sitoutuminen opetuksen kehittämiseen sekä ohjauksen ja muun oppimisen tuen toteuttamiseen. Tosin osa rehtoreista toteaa, että aineenopettajien parissa voi olla myös vastustusta uutta kohtaan. Uuden omaksuminen vaatii omien totuttujen toimintatapojen kriittistä tarkastelua.

Uusi LOPS on otettu hyvin vastaan ja opintotarjottimen laatiminen yhteistyössä on ollut onnistunut ratkaisu jo useana vuonna. Meillä on myönteinen ilmapiiri ja kehittämisestä kiinnostunut työyhteisö. (Lukion rehtori 17)

Opettajat ovat hyvin valveutuneita LOPS:iin ja sen toteuttamiseen. (Lukion rehtori 89)

Toimintatapojen muuttaminen ja yhteistyön lisääminen on hidasta, mutta kehitystä tapahtuu pikku hiljaa. (Lukion rehtori 39)

Kokoontomme joka viikko lukion aineenopettajien kanssa YS-ryhmänä ja jatkuvasti kehitämme opiskelua ja oppilashuoltoa. (Lukion rehtori 16)

Vi har jobbat mycket med den mångsidiga bedömningen och har just blivit klara med vår gymnasievisa modell för bedömningen/utvärderingen. Genrepedagogiken har också varit i centrum och resulterat i ett gemensamt verktyg (Kompassen) för både lärare och studerande. Personligen tycker jag att den nya läroplanen ger möjligheter till att verkligen tänka till och att forma framtidens gymnasieutbildning. (Gymnasierektor 43)

Lopuksi

Opetussuunnitelmauudistus on jo itsessään laaja kokonaisuudistus, jonka laadukas toteuttaminen edellyttää, että uudistusta toteuttavilla henkilöillä on riittävästi aikaa yhdessä ajatella, suunnitella, kehittää ja kokeilla sekä ottaa käyttöön uusia toimintatapoja. Lukiokoulutuksessa on toteutettu kaksi opetussuunnitelmauudistusta muutaman vuoden välein. Viime vuosina lukiokoulutukseen on vaikuttanut myös esimerkiksi korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus, koronapandemia ja oppivelvollisuuden laajentaminen.

Opetussuunnitelmauudistus on edennyt lukioissa, mutta lukiot edistävät eri osa-alueita eri tahtiin. Tässä julkaisussa esitetyn välitodistuksen valossa maamme lukiokenttä näyttäytyy – sekä hyvässä että pahassa – suhteellisen epäyhtenäisenä, sillä lukiot ovat erilaisten haasteiden edessä riippuen siitä millaisessa ympäristössä ne toimivat. Pienten kuntien lukioiden haasteena voi olla ylipäänsä koulutuksen järjestäminen tulevaisuudessa, kun taas suurten kaupunkien lukiot joutuvat kamppailemaan muun muassa kasvavien hakija- ja opiskelijamäärien kanssa (Saarinen ym. 2023). Lukiokoulutuksen kokonaisvaltainen ja perusteellinen kehittäminen vaatii jatkuvaa määrätietoista kansallista, alueellista ja paikallista yhteistyötä. Lukiokentän kokemukset uudistuksen tiimoilta osoittavat, että kun useat toimijat eri lukioissa ympäri maata ottavat pieniäkin askeleita, muutos voi loppujen lopuksi olla hyvinkin suurta.

Nyt lukiokoulutuksessa on käsillä toivottavasti edeltäviä vuosia rauhallisempi jakso, jossa uudistusta saadaan viedä läpi rauhassa. Lukiouudistus ei ole valmis, vaan sen tekemiseen tarvitaan edelleen aikaa ja tukea. Vaikka lukiouudistuksen yleiskuvassa on myönteisiäkin piirteitä, esimerkiksi opintojen uudet rakenteet aiheuttavat yhä päänvaivaa lukiokentällä.

Toimintatapojen muuttaminen ja yhteistyön lisääminen on hidasta, mutta kehitystä tapahtuu pikku hiljaa. (Lukion rehtori 39)

Aina vain paremmin sujuu. Uuden opsin haltuunotto vaatii meiltä kaikilta asennoitumista asioiden udella tavalla tarkasteluun. (Lukion rehtori 95)

Alkuperäiseen hyväksytyyn opetussuunnitelmaan on jouduttu tehdä pieniä muutoksia. Uudenlaisten opintojaksojen (eri oppiaineiden) kehittämisessä tarvitaan enemmän OPH:n tukea. Ylipäättään toimintakulttuurin kehittämisessä kohti uudenlaista ajattelutapaa on haasteita. (Lukion rehtori 2)

--- Meneillään on paljon arjen onnistumisia! Arki on silti valoisa, nuoret ovat hienoja ja katse on eteenpäin. --- (Lukion rehtori 77)

Lähteet

- Lukiolaisbarometri 2022. Suomen Lukiolaisten Liitto ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus 2022. (<https://lukio.fi/lukiolaisbarometri/>)
- Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2023 Tytöistä yli kolmannes ja pojista joka viides kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Terveyden ja hyvinvointilaitoksen tilastoraportti 48/2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147270/Lasten%20ja%20nuorten%20hyvinvointi%20Kouluterveyskysely%202023%20Tilastoraportti%2048_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Opetushallitus (OPH). 2019a. Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:2a. Helsinki: Opetushallitus.
- Opetushallitus (OPH). 2019b. Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:3a. Helsinki: Opetushallitus.
- Saarinen, J., Hellgren, J. Lepola, L. Marjanen, J. Ahola, S, Engblom-Pelkkala, K., Eriksson, M., Fredriksson, P. Hynönen, I., Karjalainen, T. & Värri, K. 2023. Lukiokoulutusta uudistetaan – uudistuvatko lukiot? Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 8:2023.
- Venäläinen, S., Saarinen, J., Johnson, P., Cantell, H., Jakobsson, G., Koivisto, P., Routti, M., Väänänen, J., Huhtanen, M., Kauppinen, L. & Viitala, M. 2020. Näkymiä OPS-matkan varrelta. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 5:2020.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki
+358 29 533 5500

Nationella centret för utbildningsutvärdering
PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors
kirjaamo@karvi.fi

Finnish Education Evaluation Centre
P.O. Box 380 (Hakaniemenranta 6)
FI-00531 HELSINKI
karvi.fi